

УЧЕНИЧЕСКИЯТ СЪВЕТ И ПРАВАТА НА ДЕЦАТА В 107. ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ „ХАН КРУМ“ – СОФИЯ

Данко Калалиш

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Настоящата статия има за цел да представи историческото развитие на ученическото самоуправление и сегашната му дейност в 107. ОУ „Хан Крум“. Разгледани са нормативната регламентация на ученическият съвет, както и функциите му с превес на функциите му, свързани със защита правата на децата. Обръща се внимание на механизмите на детското включване в ученическият съвет, както и различните активности на учениците. Статията представлява споделяне на полезен опит в областта на защита на правата на децата, използвайки възможностите на ученическите съвети.

Ключови думи: ученически съвет; права на децата; детско включване; самоуправление

Правата на децата и ролята на ученическите съвети

Развитието на съвременните демократични общества поставя поредица от предизвикателства пред образователната система и системата за социално подпомагане, свързани с обучението, формирането, развитието, подкрепата и социализацията на подрастващото поколение. В условията на кризи и несигурност, предизвикани от глобалната пандемия и военните действия и конфликти в редица точки на света, въпросът за правата на човека и в частност – правата на децата, придобива все по-голяма значимост. „Възникването на идеята за правата на човека предхожда учредяването на Организацията на обединените нации. Едва със създаването на тази организация тя получава своето официално и всеобщо призвание¹. След поредица от международни действия и инициативи, свързани с правата на човека, през 1989 г. ООН приема Конвенцията за правата на детето, с която признава значимостта на детската личност като носител на самостоятелни права.

Защитата и закрилата на правата на децата е част от дейността на различни институции в различни обществени полета. В тази нехомогенна среда учи-

лицето заема ключова роля като място, в което правата на децата не само трябва да се спазват в пасивен контекст, но и в което децата активно следва да формират и разбират разбирането за правата си и да участват активно в тяхното прилагане на практика. Това може да стане чрез включването на децата в разнообразни форми на участие в училищния живот не само като изпълнители на отделни мероприятия, но и като вземащи решения съобразно своите способности и компетенции в области, касаещи техния опит и преживявания в училищната среда. Една такава примерна форма на активно участие, чрез която децата могат не само да учат, но и да реализират на практика своите права, са **ученическите съвети**.

До 01.08.2016 година дейността на ученическите съвети не е регламентирана законово и подзаконово. Съществуването на ученическо самоуправление в този период е само на доброволни начала и се базира на добрата воля на училищните ръководители. В множество училища в България изобщо не съществува възможност учениците да имат свое представителство в училищата, нямаха възможности за включване в управлението на организацията.

С изработването на новия Закон за предучилищното и училищното образование, който влезе в сила на 01.08.2016 година, се въвежда изискването в чл. 171 учениците да участват в училищния живот и в организационното развитие на училището чрез форми на ниво паралелка и на ниво училище.

Записаният текст обаче е крайно недостатъчен за регламентиране на цялостната дейност на ученическото самоуправление и ученическото включване в организационната дейност на училището.

Същинската дейност на ученическите съвети се регламентира в Наредба № 13 от 21.09.2016 година за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование, издадена от Министерството на образованието и науката като един от основните държавни образователни стандарти. Наредбата третира дейността на съветите като част от институционалните политики за подкрепа на гражданското образование на учениците.

Чл.17, ал. 1, т. 1 от Наредба № 13 гласи, че „институционалните политики за подкрепа на гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование включват и подкрепа на инициативността и участието на децата и учениците чрез подходящи за възрастта им включващи демократични практики чрез участие в различни форми на ученическо самоуправление и представителство“.

В приложение 6 към Наредба № 13 са записани рамковите изисквания за създаването и функционирането на ученическите съвети. Те включват нивото на участие, начина на избор, функционирането, честота на събиранията и други елементи, които имат отношение към структурирането и работата на ученическите съвети.

Според записаното ученическите съвети функционират на ниво паралелка и ниво училище.

На ниво паралелка се изисква да бъдат включени трима ученици на възраст до 18-годишна възраст и се избират по време на провеждането на часа на класа чрез явно или тайно гласуване от учениците в паралелката. Записан е и мандатът на избраните членове на ученическите съвети, а именно една година, без ограничение на мандатите. Задължително изискване към учениците е да имат лидерски качества, да имат желание и възможности за поемане на отговорности.

На ниво клас също може да бъде избран ученически съвет, който включва председателите по паралелки.

На ниво училище също се избира председател на ученическия съвет на база на утвърдения правилник за дейността на ученическия съвет в конкретното училище. Броят на членовете на училищния ученически съвет е равен на броя на паралелките в училището, допълнен до нечетно число.

Регламентиран е и начинът на свикване на заседанията на ученическите съвети на ниво паралелки, клас и ниво училище.

Важно е да се отбележи, че е регламентирана дейността на ученическото самоуправление на национално ниво. То се реализира в рамките на Съвета на децата, като този орган е със статут на консултативен орган към председателя на Държавната агенция за закрила на детето и дейността на този орган се подпомага именно от ДАЗД.

В София и в другите големи градове на страната възникна практиката да се създават градски ученически съвети, които провеждат регулярни заседания през учебната година. Цялостната дейност по създаването и развитието на ученическите съвети активно съдейства за подкрепа, формиране и развитие на активното участие на учениците в разбирането и реализирането на техните права.

Възникване и развитие на ученическото самоуправление в 107. ОУ „Хан Крум“

Първите стъпки в дейността за ученическото самоуправление в 107. ОУ се правят през далечната 1996/1997 година, когато училището става част от националната мрежа „Училища, утвърждаващи здраве“.

Включването на „Хан Крум“ в тази мрежа отваря много възможности, които до този момент в българското училище не съществуват. Идеята е да се комуникират различни здравни теми, които трябва да бъдат разглеждани като цялостна система, за да се идентифицират нуждите и потребностите на членовете на училищната общност – учители, ученици, родители. Основна цел е да се развиват компетентностите на цялата общност, с превес на учениците, с цел постигане на автономност и какви условия водят до състоянието на благополучие и здраве. Всички тези характеристики са валидни само ако са разпръснати в цялата училищна общност, преминавайки през училищната

програма, училищната среда, както и в най-простите действия от училищния живот.

Именно изброените нужди налагат създаването на активна група ученици, които да станат основни комуникатори на идеите на Мрежата сред останалите ученици.

Съвсем накратко работата на училище, утвърждаващо здраве, се илюстрира във фигура 1.

Фигура 1

Целите на Мрежата са да се изгради от училището една единна общност, което не може да се постигне без активното овластяване и участие на основните потребители на училището – учениците. Основните принципи на овластяване са: демократично вземане на решения, равнопоставеност на учениците с учителите и родителите, включване в различни дейности от страна на учениците.

Всичко това може да бъде постигнато чрез изграждането на цялостен училищен подход, според който здравното образование в класната стая трябва да се комбинира с развитието на училищните политики, училищната среда и умения за живот, включващи цялата училищна общност и обществото, като цяло (извън училището).

Всички тези дейности се реализират както на училищно ниво чрез регулярни сбирки, така и чрез клубни дискусии на ниво училища, включени в Мрежата. Ежемесечно клубните дискусии се провеждат в различни училища, като в техните рамки се реализират различни подходи на взаимодействие в дух на равнопоставеност.

Именно годините, в които са осъществявани тези дейности, са години на преход и тежко съществуване на семействата и за съжаление, идеите на Мре-

жата не успяват да се реализират, тъй като родителите нямат възможност за активно включване. Така постепенно започна процес на замиране и около 2000 г. постигнатите успехи и развитие остават в историята. Така до 2017 г. съществуването на ученическите съвети е прекратено.

Възстановяване и дейност на настоящия ученически съвет в 107. ОУ „Хан Крум“

Ученическият съвет на 107. ОУ в сегашната си форма се конституира през 2017 г. Спазвайки изискванията на Наредба № 13 от 21.09.2016 г. за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование, съвместно със съветник Виниций Петров – доктор по философия на познанието, започна възстановяване дейността на ученическия съвет в училището.

Като начало, е създаден правилник за дейността на съвета на ниво училище и респективно на ниво паралелка.

Според създадения правилник ученическият съвет на ниво паралелка се състои от трима човека, в това число класен председател. Учениците избират в часа на класа представителите на съвета, като начинът на избор се определя вътре в паралелката.

Задължително председателят на съвета на паралелката се включва в работата на училищния ученически съвет.

На първото си заседание за учебната година се прави график за работата на съвета. Задължително се гласува дата за провеждане на избори за избор на председател на училищния ученически съвет.

Изборите се провеждат напълно демократично по правилата на гласуване в държавата. Всеки член на съвета има право да бъде номиниран или да се самономинира за председател на съвета. Важно е в рамките на един месец кандидатите да направят своята предизборна кампания. Предлагат се идеи за работата на съвета, както и за подобряване на училищната среда. Всеки кандидат има право да направи предизборни плакати и други агитационни материали, с които да запознае учениците.

При провеждането на изборите имат право да гласуват всички ученици от IV до VII клас. На заседание на ученическия съвет задължително се избира изборителна комисия, която да преброи гласовете от гласуването. Учениците полагат подпис, след като гласуват в изборителните списъци. След приключване на изборния ден се обявява избраният председател на сайта на училището и сред учениците.

Фигура 2 показва избор на представители на ученически съвет на ниво паралелка.

Фигура 3 илюстрира агитационните материали на кандидат-председатели на ученическия съвет през учебната 2021/2022 година. Специално за целта се предоставя определено табло в училището и според правилата за агита-

В контекста на случващото се в държавата ни, и в нашето училище предстоят избори за председател на училищния съвет, но не предсрочни, а напълно редовни. 😊

В тази връзка вчера се проведе избори за представител в ученическият съвет от 6 „Б“ клас. За спазване на изборния кодекс следеше зорко техният класен ръководител г-жа Цветелина Белеганска! 😊

Но както често се случва, и при нас вотът не беше категоричен и на 05.10.2022 г. ще се проведе балотаж, тъй като двама от кандидатиралите се ученици са с равен брой гласове.

Изборът ще е между Ванеса Черникова и Теодор Бегов. Да им пожелаем успех!

Фигура 2

Фигура 3

Фигура 4

107 ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ „ХАН КРУМ“	
ИЗБОРИ ЗА ПРЕДСЕДАТЕЛ НА УЧЕНИЧЕСКИ СЪВЕТ, 15.11.2022 Г.	
Кирил Миладинов, V ^Б	☐
Анжелина Качурова, V ^Б	☐
Сияна Качаунова, VI ^А	☐
Ванеса Черникова, VI ^Б	☐
Стефан Устабашиев, VII ^Б	☐
Георги Бърдаров, VII ^Г	☐

Фигура 5

ционни кампании се позволява само на определени места да бъдат поставяни агитационни материали.

На фигура 4 се вижда реалното провеждане на избора. Изборният ден започва по график и продължава до края на учебните занятия. Учениците от отделните класове гласуват в различните междучасия, за да няма струпване пред изборните урни.

На фигура 5 е показана интегралната изборна бюлетина. Учениците получават един екземпляр от член на избирателната комисия, когато отидат да дадат своя глас. Избират своя кандидат и пускат бюлетината в урната. След това полагат подписа си в избирателния списък пред член на избирателната комисия.

Съгласно разписаното в Закона за предучилищното и училищното образование и Наредба № 13 целите на ученическите съвети са да дадат възможност за демократично участие в училищния живот.

В правилника за дейността на ученическия съвет при 107. ОУ „Хан Крум“, в съответствие с наредбата, са разписани множество разнообразни цели.

Основна цел на ученическия съвет е да подпомага учениците да изграждат своите планове. Тези планове са свързани със собственото развитие, с развитието на паралелката или на цялото училище.

Членовете на ученическия съвет също така имат за задача да организират различни по вид събития – награждавания, церемонии, почистване на училищния двор, социални, хуманитарни или събития в областта на изкуствата. Когато идеите дойдат от лидерите по класове и паралелки, включването на останалите ученици е много по-лесно.

Една от важните цели на ученическия съвет е да подпомага учениците да реализират своя потенциал, да се учат на правила чрез овластяването им. От особено значение е и фактът, че представителите на паралелките имат за задача да отстояват правата на останалите ученици, но и да следят за спазването на техните задължения на територията на училището.

Фигура 6

Фигура 6 показва ролята на ученическите съвети като обединител на учениците, като орган, който защитава правата на учениците в училището.

На заседание на ученическия съвет е взето решение кои основни дейности регулярно ще бъдат извършвани от членовете му.

От две години в училището е възстановена дейността на училищното радио. То е създадено в годините, когато училището е член на Мрежата и се ръководи от ученическото самоуправление. След това спира да функционира. Точно преди ковид пандемията и затварянето на училищата ученическият съвет взе решение да възстанови дейността на радиото. В рамките на две учебни години то съществуваше само под формата на YouTube канал и излъчванията са под формата на подкасти и музикални изпълнения. Радиопредаванията и подкастите се администрират от ученици, членове на съвета. През тази учебна година се предвижда да започнат радиопредавания на живо в обновеното радиостудิโอ, оборудвано по проект „Съзряване чрез интернет и радио“, по което училището е бенефициент и партньор.

В годините, когато учениците се обучаваха в електронна среда, училищното радио публикува концертите на училищния хор, които преди това са провеждани присъствено.

Членовете на ученическия съвет имат за задача да участват в разрешаването на възникнали конфликти между ученици, т.е. те влизат в ролята на медиатори и помагат за възстановяване на „училищния мир“. На ученическия съвет е вменена и отговорността да налагат санкции на учениците при допуснати нарушения. Тези санкции могат да бъдат под формата на извършване на трудови дейности в полза на училището. С цел урегулирането на този процес в правилника за дейността на училището е записано, че ученическият съвет има право да налага именно такава санкция. До момента тя е рядко използвана.

Членовете на ученическия съвет на ниво паралелка участват в изготвянето на планове за часа на класа. Избраниците работят съвместно с класните ръководители и предлагат различни теми за часовете на класа.

Работата по проекти е изключително важна дейност, която е вменена на избраните представители на ученическото самоуправление. В последните години различни институции обявяват различни по същност и структура проекти, чиито бенефициенти са именно младежите, членове на ученическите съвети. В тази връзка е от особена важност ученическите съвети да бъдат насърчавани да участват и да се състезават за спечелване на проекти.

Опитът на 107. ОУ „Хан Крум“ в областта на структурирането и оживяването на ученическите съвети като активна форма на ученическо самоуправление

Изводите, които могат да се направят на база споделения опит, са, че след 2016 г. реално правата на децата се разгърнаха в училищната среда. Учени-

ческите съвети, техните функции и възможности са един от инструментите за ясно изразяване и защита правата на децата. Ползата от съветите е изключително голяма за съвременните деца. Особено след случващото се през последните години на физическа и социална изолация. Също така е много важно дейността на съвета да се координира от подходящ педагогически специалист, който е готов да приема различността и да защитава правата на децата.

Благодарности

Изказвам благодарности към доц. д-р Божидара Кривиradeва, която ми предостави възможност да се включа с представяне на темата на международна научно-практическа конференция на тема „80 години от смъртта на Януш Корчак и правата на детето в Република България“. Изказвам благодарности и на д-р Виниций Петров – педагогически съветник в 107. ОУ „Хан Крум“, за активната работа и подпомагане на ученическия съвет на училището.

БЕЛЕЖКИ

1. ПРЕПОДАВАНЕ ПО ПРОБЛЕМИТЕ НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА. ПРАКТИЧЕСКИ ЗАНИМАНИЯ ЗА НАЧАЛНОТО И СРЕДНОТО УЧИЛИЩЕ (1998), Представителство на ООН в България, София.
2. ЗАКОН ЗА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ, обр. ДВ, бр. 79 от 13 октомври 2015 г., последно изм. и доп. ДВ. бр. 34 от 3 май 2022 г.
3. НАРЕДБА № 13 ОТ 21.09.2016 ГОДИНА ЗА ГРАЖДАНСКОТО, ЗДРАВНОТО, ЕКОЛОГИЧНОТО И ИНТЕРКУЛТУРНОТО ОБРАЗОВАНИЕ, издадена от Министерството на образованието и науката, Обн. ДВ. бр. 80 от 11 октомври 2016 г., последно изм. и доп. ДВ. бр. 80 от 28 септември 2018 г.
4. МАТЕРИАЛИ ЗА УЧИТЕЛЯ, 2020, ISBN: 978-87-972118-6-1 (<https://www.schoolsforhealth.org/sites/default/files/material-for-teachers-2020-bulgarian.pdf>)

THE STUDENT COUNCIL AND CHILDREN'S RIGHTS IN THE 107. PRIMARY SCHOOL “KHAN KRUM” – SOFIA

Abstract. This article aims to present the historical development of student self-government and its current activity in 107. OU “Khan Krum”. The normative regulation of the student council, as well as its functions with a preponderance of its functions related to the protection of children's rights, were examined. Attention is paid to the mechanisms of children's inclusion in the student council, as well as the different activities of students. The article is a sharing of useful experience in the field of protection of children's rights using the possibilities of student councils.

Keywords: student council; children's rights; children's inclusion; self-governance

✉ **Mr. Danko Kalapish, PhD student**

ORCID ID: 0000-0001-5851-3552

Sofia University

Sofia, Bulgaria

E-mail: danko_ksx@abv.bg